

Leerlijn alcohol, tabak, gamen, cannabis en andere illegale drugs: de context

Doelstelling

De leerlijn is een praktisch instrument dat het schoolteam wil ondersteunen bij het preventief werken rond alcohol, tabak, gamen, cannabis en andere illegale drugs.

De leerlijn heeft volgende hoofddoelstellingen:

- ondersteuning van de uitwerking van de pijler educatie in het kader van een tabak-, alcohol- en drugbeleid op school;
- leidraad voor de concrete invulling van alcohol-, tabak-, game-, cannabis- en andere illegaledrugpreventie in de klas;
- instrument om doordacht te kiezen voor lesprogramma's, klas- en schoolprojecten rond alcohol, tabak, gamen, cannabis en andere illegale drugs (zie bijlage 2).

Doelgroep

Schoolteams in het kleuter-, lager en secundair onderwijs.¹

Materiaal

De leerlijn omvat:

- een **handleiding** met kadering;
- **per thema** een schematisch overzicht van de leerinhouden over de graden heen;
- **per graad** een schematisch overzicht van de leerinhouden voor de verschillende thema's.

Inhoud

De leerlijn geeft, op basis van (wetenschappelijke) literatuur en onderzoek, aan welke leerinhouden belangrijk zijn. De leerinhouden bestaan uit een geïntegreerd geheel van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes. Evenredig met de toename in leeftijd, is er een geleidelijke uitbouw in de diepte en breedte van deze inhouden. Bovendien blijft alles wat in de voorgaande graden is meegegeven als te verwerven kennis, inzichten, attitudes en vaardigheden een noodzakelijke basis voor de volgende jaren. Opdat preventie zo effectief mogelijk zou zijn, moet rond de thema's alcohol, tabak, ... gewerkt worden vóór de leerlingen ermee experimenteren: voor ze bijvoorbeeld alcohol drinken of roken. Cruciale voorwaarde is echter dat het thema aansluit bij, of aanwezig is in de leefwereld van de leerlingen. Onderzoek toont namelijk aan dat er een risico is op een contraproductief effect, m.n. het uitlokken van nieuwsgierigheid, interesse rond drugs, indien er met jongeren rond wordt gewerkt zonder dat ze deel uitmaken van hun leefwereld.

Concreet betekent dit dat in het kleuteronderwijs en de eerste twee graden van het lager onderwijs geen themaspecifieke aanpak naar voor geschoven wordt, maar dat de focus ligt op sociale vaardigheden. In de derde graad lager onderwijs wordt dit uitgebreid met een themaspecifieke aanpak voor alcohol, gamen en tabak. In de tweede graad secundair onderwijs volgt een tweede uitbreiding met de thema's cannabis en andere illegale drugs. Opgelet, voor andere illegale drugs dan cannabis geldt de beperking om er enkel rond te werken indien deze middelen deel uitmaken van de leefwereld van de leerlingen (er vragen rond zijn, ervaringen bij vrienden...). (Meer info rond deze scharniermomenten: zie bijlage 1)

¹ De leerlijn kan daarnaast ook gebruikt worden als inhoudelijke richtlijn door bv. leerplancommissies bij de invulling van ontwikkelingsdoelen en (vakoverschrijdende) eindtermen verbonden met tabak, alcohol en andere drugpreventie in leerplannen. Of door programma-ontwikkelaars en uitgevers bij de uitwerking van educatieve materialen.

Ontwikkelingsdoelen en (vakoverschrijdende) eindtermen

De leerinhouden in de leerlijn zijn actief gekoppeld aan de ontwikkelingsdoelen en (vakoverschrijdende) eindtermen verbonden met alcohol-, tabak- en andere drugpreventie. Er werd een selectie gemaakt van de meest relevante OD en (VO)ET. De selectie is uiteraard niet exhaustief.

Voor kleuteronderwijs: OD - WO 1.10, OD - SO&R 3.5

Voor lager onderwijs: ET - WO 1.17 en 3.3, ET - SV 1.6 en 1.7

Voor secundair onderwijs: Stam - ET 1 en 12, Context 1 - ET 8, Context 2 - ET 6

Uiteraard zijn nog andere ontwikkelingsdoelen en (vakoverschrijdende) eindtermen relevant in dit kader, bijvoorbeeld OD – WO 3.3 en 3.8, ET-NL 4.8 en ET-WO 1.14 en Stam – ET 27

Een beleidsmatige aanpak: Drugbeleid op school en 360° rookvrij

Effectieve alcohol-, tabak- en drugpreventie vereist een beleidsmatige aanpak, gekaderd binnen het pedagogisch project van de school, met aandacht voor regelgeving, begeleiding, educatie en structurele maatregelen in de schoolcontext.

Deze beleidsmatige aanpak maakt deel uit van een gezondheidsbeleid op school. Ze is gebaseerd op het principe dat gezondheidsbevordering veranderingen beoogt door gezondheidseducatie en door het nemen van structurele maatregelen, afspraken en begeleiding. (Meer info: VIGeZ | www.gezondeschool.be).

De meerwaarde van de leerlijn situeert zich binnen de pijler educatie. Doelstelling van deze pijler is om alle jongeren op een effectieve manier te sensibiliseren, informeren en vaardigheden bij te brengen in het omgaan met tabak, alcohol en andere drugs. De leerlijn biedt een houvast voor het uitwerken van dit educatief aanbod: per graad wordt duidelijk aangegeven welke leerinhouden m.b.t. deze thema's best aan bod komen. De leerinhouden worden per graad uitgediept en verder opgebouwd. Zo wordt gezorgd voor een verticale samenhang tussen verschillende graden en onderwijsniveaus. Bovendien kan per graad bekeken worden welke leerinhouden in welke leergebieden/vakken aan bod kunnen komen, waardoor ook de horizontale samenhang wordt nagestreefd.

Meer info over het beleidsmatig werken rond alcohol en andere drugs : Drugbeleid Op School, VAD | www.vad.be.

Meer info over het beleidsmatig werken aan een rookbeleid: 360° rookvrij, VIGeZ | www.gezondeschool.be.

Maatwerk blijft belangrijk

De leerlijn is een algemene richtlijn die gebaseerd is op (wetenschappelijke) literatuur, de onderwijsorganisatie in Vlaanderen en op representatieve cijfers van middelengebruik bij de Vlaamse leerlingen. Uit literatuur blijkt dat aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen een essentieel element is van effectieve preventie. Uiteraard kan een leerkracht ervaren dat de inhoud uit de leerlijn niet aansluiten bij de leefwereld van zijn of haar klasgroep. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het BuSO en vormen van deeltijds leren en werken. In dit geval is de leerkracht het best geplaatst om alsnog andere keuzes op het vlak van leerinhouden te maken.

Een objectief beeld op de leefwereld van de eigen leerlingen kan gegeven worden door de VAD-leerlingenbevraging.² De VAD-leerlingenbevraging geeft de school in een anoniem rapport zicht op de plaats van alcohol, tabak, gamen, cannabis en andere illegale drugs in de leefwereld van de leerlingen. De bevraging is bovendien opgesteld volgens de pijlers van een Drugbeleid op School (regelgeving, begeleiding, educatie en structurele maatregelen in de schoolcontext) en geeft de school over elk van deze onderdelen informatie waarmee ze haar beleid kan uitwerken of bijsturen.

Een alcohol- en drugbeleid maakt integraal deel uit van het gezondheidsbeleid van de school. De driejaarlijkse indicatorenbevraging van VIGeZ in samenwerking met VAD biedt scholen een inzicht hoe ze hun gezondheidseducatie en hun gezondheidsbeleid verder kunnen optimaliseren.³ Scholen die aan de bevraging deelnamen kunnen bovendien een gepersonaliseerd dossier downloaden via het feedbackinstrument waarin ze een overzicht krijgen van de sterktes en aandachtspunten binnen hun gezondheidswerking.

² Meer info: www.vad.be

³ Meer info: www.vigez.be

BIJLAGE 1: Vlaamse representatieve cijfers rond alcohol, tabak, cannabis en andere illegale drugs als basis voor het bepalen van scharnierleeftijden.

Eigen gebruik

Prevalentie en frequentie van alcohol naar leeftijd					
	nooit	ooit	laatste jaar	occasioneel	regelmatig
12-14	61,0%	39,0%	29,4%	13,1%	1,6%
15-16	16,0%	84,0%	80,0%	60,4%	18,2%
17-18	7,0%	93,0%	90,8%	76,4%	35,6%

Beginleeftijd

13.0% van de leerlingen die ooit alcohol dronken, was 12 jaar of jonger bij hun eerste glas. De helft van de leerlingen (47.4%) was 14 jaar of jonger toen ze voor het eerst alcohol dronken.⁴

Alcoholgebruik bij vrienden

1ste graad (12-14j)

- Bij **44.6%** van de leerlingen drinkt **geen enkele** vriend alcohol.
- Bij **37.6%** van de leerlingen drinken **sommige** vrienden alcohol.
- Bij 8.7% van de leerlingen drinkt de helft van hun vrienden alcohol.
- Bij 8.2% van de leerlingen drinken de meeste vrienden alcohol.
- Bij 0.9% van de leerlingen drinken hun vrienden allemaal alcohol.

2de graad (15-16j)

- Bij 4.3% van de leerlingen drinkt geen enkele vriend alcohol.
- Bij **17.4%** van de leerlingen drinken **sommige** vrienden alcohol.
- Bij 13.7% van de leerlingen drinkt de helft van hun vrienden alcohol.
- Bij **48.9%** van de leerlingen drinken **de meeste** vrienden alcohol.
- Bij 15.7% van de leerlingen drinken hun vrienden allemaal alcohol.

3de graad (17-18j)

- Bij 2.2% van de leerlingen drinkt geen enkele vriend alcohol.
- Bij 7.1% van de leerlingen drinken sommige vrienden alcohol.
- Bij 5.8% van de leerlingen drinkt de helft van hun vrienden alcohol.
- Bij **51.5%** van de leerlingen drinken **de meeste** vrienden alcohol.
- Bij **33.5%** van de leerlingen drinken hun vrienden **allemaal** alcohol.

Beschikbaarheid

1ste graad (12-14j)

49.7% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan bier/wijn te kunnen geraken.

2de graad (15-16j)

86.7% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan bier/wijn te kunnen geraken.

3de graad (17-18j)

93.8% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan bier/wijn te kunnen geraken.

Besluit: Het eerste alcoholgebruik situeert zich bij bijna 1/10 leerlingen vóór het secundair onderwijs. Alcohol maakt deel uit van de leefwereld van 12-18-jarigen en is voor hen ook relatief makkelijk beschikbaar.

⁴ Berekend op de gemiddelde beginleeftijden van 17-18 jarigen

Eigen gebruik

Prevalentie en frequentie van tabak naar leeftijd						
	nooit	ooit	laatste jaar	occasioneel	regelmatig	dagelijks
12-14	89,8%	10,2%	6,6%	1,5%	2,1%	1,0%
15-16	62,9%	37,1%	29,8%	7,3%	9,8%	7,0%
17-18	45,2%	54,8%	42,4%	9,5%	17,2%	13,1%

Beginleeftijd

De gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst een sigaret roken, is 14,9 jaar.⁵ 14,8% rookte vroeger dan gemiddeld (voor de leeftijd van 14) een eerste keer. Toch is er een substantiële groep die pas later begint met roken: 37,6% was 16 jaar of ouder bij hun eerste sigaret.

Tabaksgebruik bij vrienden

1ste graad (12-14j)

- Bij **56.3%** van de leerlingen rookt **geen enkele** vriend.
- Bij **36.2%** van de leerlingen roken **sommige** vrienden.
- Bij 3.5% van de leerlingen rookt de helft van hun vrienden.
- Bij 3.7% van de leerlingen roken de meeste vrienden.
- Bij 0.3% van de leerlingen roken hun vrienden allemaal.

2de graad (15-16j)

- Bij 17.7% van de leerlingen rookt geen enkele vriend.
- Bij **55.5%** van de leerlingen roken **sommige** vrienden.
- Bij 12.9% van de leerlingen rookt de helft van hun vrienden.
- Bij **13.5%** van de leerlingen roken **de meeste** vrienden.
- Bij 0.4% van de leerlingen roken hun vrienden allemaal.

3de graad (17-18j)

- Bij 9.5% van de leerlingen rookt geen enkele vriend.
- Bij **50.0%** van de leerlingen roken **sommige** vrienden.
- Bij 18.7% van de leerlingen rookt de helft van hun vrienden.
- Bij **21.1%** van de leerlingen roken **de meeste** vrienden.
- Bij 0.7% van de leerlingen roken hun vrienden allemaal.

Beschikbaarheid

1ste graad (12-14j)

35.5% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan tabak te kunnen geraken.

2de graad (15-16j)

76.0% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan tabak te kunnen geraken.

3de graad (17-18j)

89.9% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan tabak te kunnen geraken.

Besluit: Tabak maakt deel uit van de leefwereld van 12-18-jarigen en is voor hen ook relatief makkelijk beschikbaar

⁵ Berekend op de gemiddelde beginleeftijden van 17-18 jarigen

Eigen gebruik

Prevalentie en frequentie van cannabisgebruik naar leeftijd					
	nooit	ooit	laatste jaar	occasioneel	regelmatig
12-14	97,1%	2,9%	2,4%	1,9%	0,5%
15-16	81,1%	18,9%	14,4%	11,7%	2,7%
17-18	64,0%	36,0%	25,2%	20,7%	4,3%

Beginleeftijd

De meeste leerlingen (70.5%) die ooit cannabis gebruikten, waren tussen de 15 en 16 jaar toen ze hun eerste joint rookten. ⁶

Cannabisgebruik bij vrienden**1ste graad (12-14j)**

- Bij **86.1%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend cannabis.
- Bij **12,1%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden cannabis.
- Bij 0,7% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden cannabis.
- Bij 0,7% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden cannabis.
- Bij 0,3% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden cannabis.

2de graad (15-16j)

- Bij **47,6%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend cannabis.
- Bij **42,8%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden cannabis.
- Bij 6.2% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden cannabis.
- Bij 2.8% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden cannabis.
- Bij 0.6% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden cannabis.

3de graad (17-18j)

- Bij **34.9%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend cannabis.
- Bij **49.9%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden cannabis.
- Bij 8.4% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden cannabis.
- Bij 6.3% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden cannabis.
- Bij 0.5% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden cannabis.

Beschikbaarheid**1ste graad (12-14j)**

8.7% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan cannabis te kunnen geraken

2de graad (15-16j)

33.9% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan cannabis te kunnen geraken.

3de graad (17-18j)

45.4% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan cannabis te kunnen geraken.

Besluit: Het eerste cannabisgebruik situeert zich bij de meeste leerlingen in de (loop van de) 2de graad secundair onderwijs. Cannabis maakt geen deel uit van de leefwereld van 12-14-jarigen en is voor hen ook niet makkelijk beschikbaar. Dit verandert in de 2de graad secundair onderwijs.

⁶ Berekend op de gemiddelde beginleeftijden van 17-18 jarigen

Eigen gebruik

Prevalentie van ander illegale drugs dan cannabis ⁷ naar leeftijd			
	nooit	ooit	laatste jaar
12-14	99,4%	0,6%	0,3%
15-16	97,0%	3,0%	1,9%
17-18	93,3%	6,7%	4,6%

Beginleeftijd

Van de kleine groep leerlingen die ooit een andere illegale drugs dan cannabis gebruikten, waren de meesten tussen de 16 en de 17 jaar toen ze voor de eerste keer gebruikten (73.5%).⁸

Andere illegale druggebruik bij vrienden

1ste graad (12-14j)

- Bij **93,7%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend andere illegale drugs.
- Bij **5,8%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.2% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.2% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.1% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden andere illegale drugs.

2de graad (15-16j)

- Bij **80.0%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend andere illegale drugs.
- Bij **18.8%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.5% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.5% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.3% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden andere illegale drugs.

3de graad (17-18j)

- Bij **73,7%** van de leerlingen gebruikt **geen enkele** vriend andere illegale drugs.
- Bij **24.3%** van de leerlingen gebruiken **sommige** vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.9% van de leerlingen gebruikt de helft van hun vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.9% van de leerlingen gebruiken de meeste vrienden andere illegale drugs.
- Bij 0.2% van de leerlingen gebruiken al hun vrienden andere illegale drugs.

Beschikbaarheid

1ste graad (12-14j)

3.9% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan andere illegale drugs dan cannabis te kunnen geraken.

2de graad (15-16j)

10,5% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan andere illegale drugs dan cannabis te kunnen geraken.

3de graad (17-18j)

18.5% van de leerlingen zegt gemakkelijk aan andere illegale drugs dan cannabis te kunnen geraken.

Besluit: Andere illegale drugs dan cannabis zijn een marginaal gegeven bij leerlingen secundair onderwijs. Bij de kleine groep die gebruikt situeert het eerste gebruik zich in de overgang van de 2de graad naar 3de graad secundair onderwijs. Andere illegale drugs dan cannabis maken geen deel uit van de leefwereld van 12-18-jarigen. Ook de beschikbaarheid ligt veel lager dan deze van cannabis.

⁷ Aan de leerlingen wordt gevraagd of ze ooit een andere illegale drugs dan cannabis hebben gebruikt. Vervolgens worden aan degene die ooit een andere illegale drugs hebben gebruikt, gevraagd of men ooit xtc, amfetamines, hallucinerende middelen of cocaine hebben gebruikt.

⁸ Berekend op de gemiddelde beginleeftijden van 17-18 jarigen

BIJLAGE 2: Didactisch materiaal

De toetsing en koppeling van leerinhouden aan concrete didactische materialen is een oefening die de school zelf kan doen met het materiaal waarmee zij werkt. Ter illustratie maakten wij de oefening voor enkele materialen van VAD, VIGeZ en De Sleutel.

Gat in de Haag



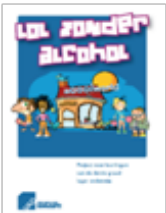
- Kleuteronderwijs
- Thema sociale vaardigheden
- Het gat in de haag (www.gatindehaag.be) is een lespakket dat ontwikkeld werd om op een speelse manier de sociale vaardigheden van kleuters te trainen. De aanpak integreert de inzichten van meervoudige intelligentie. 'Het gat in de haag' bestaat per kleuterklas uit een verhalen- en activiteitenboek, 10 verhalen per boek en een ruim aanbod activiteiten bij elk verhaal. Aan de slag gaan met 'Het gat in de haag', gebeurt best na het volgen van een training.

Topspel



- 1ste - 3de graad LO, 6-12 jaar
- Thema sociale vaardigheden
- TOPspel (www.topspel.be) gaat uit van de kracht van het positief ondersteunen van leerlingen, positieve groepsdruk, het negeren van negatief gedrag en het belonen van positief gedrag. Topspel is gebaseerd op het Good Behaviour Game, pakt leerprocesverstorend gedrag aan en traint sociale vaardigheden. Het spel is eenvoudig en vraagt geen extra lestijd, waardoor de instap laagdrempelig is. Het traint de vakoverschrijdende eindtermen van de sociale vaardigheden in de letterlijke zin van het woord. Aan de slag gaan met dit materiaal kan enkel door het volgen van een trainingstraject.

LOL zonder alcohol | VAD



- 3de graad LO, 10-12 jaar (afhankelijk van maturiteit van de groep)
- Thema alcohol
- Lol zonder alcohol is een educatief project om met leerlingen (10-12 jaar) te werken rond alcohol. Leerkrachten en leerlingen onderzoeken samen wat alcohol is en wat het doet. Met LOL zonder alcohol gaan de kinderen ook hun sociale vaardigheden versterken en hun weerbaarheid tegen groepsdruk verhogen. Zodat ze sterk genoeg zijn om gezonde keuzes te maken en nog even "neen" te zeggen tegen alcohol. LOL zonder alcohol omvat een projectboek, bladwijzer en gadget voor leerlingen en een lesboek voor leerkrachten met per les een gedetailleerd lesscenario, bijhorende taken- en opdrachtenkaarten, werkbladen, infofiches...
- Leerinhouden:
 - **Kennis**
 - < Wetgeving rond alcohol (leeftijdsgrens en verkoop)
 - < Samenstelling van alcohol
 - < Effecten op de lever en de hersenen
 - **Inzicht**
 - < Betekenis van verslaving
 - **Attitude & vaardigheden**
 - < Assertief 'nee' zeggen
 - < Iets voor zichzelf kunnen vragen
 - < Kritisch zijn tov alcoholreclame

Vlucht naar Avatar | VAD



- 3de graad LO, 10-12 jaar
- Thema gamen
- Vlucht naar Avatar wil de kennis, het inzicht en de vaardigheden van leerlingen versterken, zodat ze op een verantwoordelijke manier leren omgaan met gamen. Het lessenpakket bestaat uit zes lessen gevuld met activerende werkvormen zoals hoekenwerk, een digitaal bordspel, rollenspellen... 'Vlucht naar Avatar' vertrekt vanuit de positieve insteek dat gamen heel leerzaam en ontspannend kan zijn, maar geeft ook aandacht aan de kleine groep gamers bij wie het game-gedrag kan ontsporen.
- Leerinhouden:
 - Kennis**
 - < Soorten games
 - < De motieven van leeftijdsgenoten en eigen motieven om te gamen
 - Inzicht**
 - < Doelstelling van games
 - < De plaats van gamen in de eigen vrijetijdsbesteding
 - Attitude & vaardigheden**
 - < Eigen standpunt tegenover gamen kunnen verwoorden, argumenteren en behouden in verschillende situaties
 - < Delen van ervaringen met gamen
 - < Delen van ervaringen met gamen

Game.over@tabak | VIGeZ



- 3de graad LO, 10-12 jaar
- Thema tabak
- Game.over@tabak wil kinderen bewust maken van roken en misvattingen over roken rechtzetten. Het pakket geeft de leerlingen de nodige kennis, inzichten en vaardigheden mee, zodat ze op een verantwoorde manier met roken kunnen omgaan. Game.over@tabak bevat naast een handleiding voor leraren, een bundel met leuke en afwisselende activiteiten rond roken. Bij de activiteiten horen fiches met achtergrondinformatie voor de leraar en werkbladen voor de leerlingen.
- Leerinhouden:
 - Kennis**
 - < De eigenschappen van de sigaret
 - < Gezondheids- en financiële effecten van (eigen)rookgedrag
 - < Objectieve cijfers van aantal rokers bij leeftijdsgenoten
 - Inzicht**
 - < Eigen motieven en motieven van anderen om al dan niet te roken
 - < Sociale invloeden op (eigen) rookgedrag
 - Vaardigheden & attitudes**
 - < Assertief 'nee' zeggen
 - < Eigen standpunt t.o.v. roken kunnen verwoorden, argumenteren en behouden

Unplugged



- 1ste- 3de graad SO, 12-18 jaar
- Thema sociale vaardigheden, tabak, alcohol, drugs
- Unplugged (www.desleutel.nl) voor de 1ste graad bestaat uit 12 drugpreventielessen met veel ruimte voor het trainen van sociale vaardigheden. Europees ontwikkeld en door middel van een randomised controlled trial getest en effectief bevonden. Unplugged voor de 2de graad biedt een schat aan ideeën, oefeningen en lesinhouden voor het samenstellen van een projectdag of –week rond het thema drugs. Voor de derde graad worden lesvoorstellen gegeven voor verschillende vakken zoals biologie of chemie (drugs en de hersenen), maatschappelijke vorming, aardrijkskunde of economie (cocaine is geen fairtrade), levensbeschouwing,... Aan de slag gaan met dit materiaal gebeurt best na het volgen van een training.

Wedstrijd rookvrije klassen



- 1ste graad SO, 12-14 jaar
- Thema tabak
- Leerlingen gaan in klasverband een engagement aan, om na zes maanden ten minste voor 90% rookvrij te zijn.
De wedstrijd loopt van oktober tot april. www.rookvrijeklassen.be
- Leerlingen die meer info zoeken rond tabak kunnen terecht op www.kortemettenmetsigaretten.be
- Leerinhouden:
 - Kennis**
 - < Regelgeving (op school, leeftijdsgrens verkoop)
 - Inzicht**
 - < Eigen motieven en motieven van anderen om al dan niet te roken
 - Vaardigheden & attitudes**
 - < Assertief 'nee' kunnen zeggen
 - < Eigen standpunt m.b.t. roken kunnen verwoorden, argumenteren en behouden
 - < Zich bekwaam voelen om niet te roken

Rock Zero | VAD



- 2de graad SO, 14-16 jaar
- Thema alcohol
- 'Rock Zero' is een methodiek waarmee jongeren (14-16 jaar) spelenderwijs nadenken over hun eigen alcoholgebruik en dat van hun peers en waarmee ze hun kennis en attitudes kunnen verfijnen. Ze leren op een ludieke manier dat (veel) alcohol drinken niet de norm is. De boodschap van het spel is 'alcohol, begin er niet te vroeg mee'. Het spel is bruikbaar voor groepen tot 25 spelers (maximaal vijf groepjes van vijf spelers).
- Leerlingen die meer info zoeken rond alcohol kunnen terecht op www.druglijn.be.
- Leerinhouden:
 - Kennis**
 - < Wetgeving rond alcohol (leeftijdsgrens, verkeer)
 - < Cijfers rond gebruik door leeftijdsgenoten
 - < Factoren die het effect van alcohol beïnvloeden (leeftijd, geslacht,...)
 - Inzicht**
 - < Effecten van alcohol op het gedrag van mensen: agressie
 - < Mythes rond alcohol (nuchter worden, impact van eten of water drinken,...)
 - < Risico's en gevolgen van alcoholgebruik op de hersenen van jongeren
 - Attitude & vaardigheden**
 - < Eigen standpunt t.o.v. alcohol kunnen verwoorden, argumenteren en behouden in verschillende situaties

Maat in de shit | VAD



- 2de graad SO, 14-16 jaar
- Thema cannabis
- 'Maat in de shit' biedt een originele en effectieve invalshoek om met leerlingen (15-17 jaar) te werken rond cannabis. Basisidee is de vraag die heel wat jongeren aanspreekt: 'Wat kan ik doen als een van mijn vrienden problemen heeft?'. Deze invalshoek 'vriendschap en relaties' maakt het mogelijk een brug te slaan tussen werken rond de cannabisthematiek enerzijds en een bredere aanpak, gericht op het ondersteunen van normen en vaardigheden, anderzijds. Het lespakket werkt rond het herkennen van en reageren op probleemsituaties en bevat tal van methodieken rond communicatievaardigheden en beschermende sociale normen.
- Leerlingen die meer info zoeken rond cannabis kunnen terecht op www.druglijn.be.
- Leerinhouden:
 - Kennis**
 - < Wetgeving over cannabis (-18/+18, verkeer)
 - < Cijfers rond gebruik door leeftijdsgenoten
 - < Effecten van cannabisgebruik
 - < Laagdrempelig hulpverleningsaanbod (Druglijn)
 - < Motieven van leeftijdsgenoten om niet te gebruiken
 - Inzicht**
 - < Risico's en gevolgen van cannabisgebruik
 - < Houding van leeftijdsgenoten t.o.v. cannabisgebruik
 - Attitude & vaardigheden**
 - < Eigen standpunt t.o.v. cannabis kunnen verwoorden, argumenteren en behouden in verschillende situaties
 - < Hulp kunnen vragen voor zichzelf bij problemen met cannabisgebruik

Crush | VAD



- 3de graad SO, 16-18 jaar
- Thema's alcohol en cannabis
- Met Crush krijgen leerlingen kennis en vaardigheden aangereikt die hen in staat stellen om op een verantwoordelijke manier om te gaan met alcohol en cannabis en zorg te dragen voor zichzelf en de ander. Het pakket heeft volgende hoofddoelstellingen: informatie bieden over alcohol, informatie bieden over cannabis, inzicht in waarden en normen rond alcohol- en cannabisgebruik binnen relaties, omgaan met moeilijke (relationele / aanbod-) situaties en leren stellen van grenzen rond alcohol- en cannabisgebruik binnen een relatie. Het pakket bevat een handleiding voor de leerkracht en werkbladen voor de leerling, animatiefilmpjes en PPP's.
- Leerlingen die meer info zoeken rond alcohol of cannabis kunnen terecht op www.druglijn.be.
- Leerinhouden alcohol:
 - Kennis**
 - < Wetgeving rond alcohol
 - Inzicht**
 - < De plaats van alcohol in de sociale leefwereld van jongeren: in (partner)relaties
 - < Risico's en gevolgen van overmatig en riskant alcoholgebruik
 - Attitude & vaardigheden**
 - < Eigen standpunt t.o.v. alcohol kunnen verwoorden, argumenteren en behouden in verschillende situaties
 - < Veilige en gezonde keuzes maken m.b.t. alcohol(gebruik) in moeilijke situaties
- Leerinhouden cannabis:
 - Kennis**
 - < Wetgeving over cannabis (-18/+18)
 - < Effecten van cannabisgebruik
 - Inzicht**
 - < Risico's en gevolgen van cannabisgebruik
 - < Houding van leeftijdsgenoten t.o.v. cannabisgebruik
 - Attitude & vaardigheden**
 - < Eigen standpunt t.o.v. cannabis kunnen verwoorden, argumenteren en behouden in verschillende situaties
 - < Veilige en gezonde keuzes maken m.b.t. cannabis(gebruik) in moeilijke situaties

You bet! | VAD



- 16-18 jaar (voornamelijk TSO en BSO)
- Thema gokken
- 'You bet!' wil informatie bieden over de gokwetgeving en de risico's van deelname aan kansspelen. Daar naast wil het educatief pakket jongeren inzicht geven in de aantrekkelijkheid van kansspelen en hen kritisch doen staan tegenover de beloofde geldwinst bij kansspelen. Het pakket bestaat uit twee delen: een digitaal spelbord en de film Bluf. Het digitaal spelbord bevat kennisvragen en doe-opdrachten die hen op een speelse manier informeren over het thema. In de film Bluf maken ze kennis met een groepje vrienden waarbij het gokken, begonnen als onschuldig tijdverdrijf, uit de hand loopt.
- Leerinhouden gokken:
 - Kennis**
 - < Wetgeving over gokken
 - < Weten waar hulp te zoeken bij problemen
 - Inzicht**
 - < Risico's en gevolgen van gokken
 - < Inzien dat de factor 'toeval' een grote rol speelt bij gokspelen

BIJLAGE 3: Situatieschets van de organisatie van gezondheidseducatie over alcohol-, tabak, cannabis en andere illegale drugs in Vlaamse scholen⁹

Komt het thema aan bod in één of meerdere leerjaren?

	Ba0: thema komt aan bod in één of meerdere leerjaren	S0: thema komt aan bod in meerdere leerjaren
Sociale vaardigheden	92%	-
Tabak	64%	78%
Alcohol	58%	78%
Drugs	nvt	79%

Komt het thema aan bod in één of meerdere leergebieden/vakken?

	Ba0: thema komt aan bod in één of verschillende leergebieden	S0: thema komt aan bod in verschillende vakken
Sociale vaardigheden	93%	-
Tabak	49%	78%
Alcohol	51%	88%
Drugs	nvt	75%

⁹ Op basis indicatorenbevraging 2012 (VIGeZ, ism VAD)

Zijn de lessen, projecten en andere educatieve activiteiten rond het thema op elkaar afgestemd?

	BaO: verticale afstemming tussen leraren	SO: horizontale en/of verticale afstemming tussen leraren van verschillende klassen
Sociale vaardigheden	74%	-
Tabak	48%	54%
Alcohol	45%	57%
Drugs	nvt	57%

Besluit: Basisscholen investeren terecht veel in het werken rond sociale vaardigheden. Daarnaast is ook een thema-specifieke aanpak voor alcohol en tabak vereist in de 3e graad lager onderwijs. Deze thema's hebben nog onvoldoende een plaats gekregen in het educatief aanbod van het basisonderwijs. In de meeste secundaire scholen komen de thema's alcohol, tabak en drugs aan bod in meerdere leerjaren en in verschillende vakken. Afstemming van leerinhouden en invulling van het curriculum binnen het school team gebeuren in mindere mate in het secundair onderwijs.